

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Ostravská univerzita v Ostravě

Pedagogická fakulta

Inkluzivní vzdělávání žáků mladšího školního věku se speciálními vzdělávacími potřebami

Martin Kaleja a kol.

Ostrava 2014

Vědecká kolektivní monografie byla schválená vědeckou redakcí Pedagogickou fakultou Ostravské univerzity v Ostravě. Je výstupem klíčových aktivit číslo 1 a 3 projektu ***Podpora terciárního vzdělávání studentů se specifickými vzdělávacími potřebami na Ostravské univerzitě v Ostravě, s registračním číslem OP VK CZ.1.07/2.2.00/29.0006.***

Anotace: *Vědecká monografie je kolektivním výzkumným dílem předních uznávaných odborníků v daném oboru. Přináší klíčové teoretické a empirické poznatky, vážící se k přímé edukaci žáků mladšího školního věku se speciálními vzdělávacími potřebami. Definiuje obecná i hlubší východiska edukace z pohledu speciální pedagogiky.*

Klíčová slova: *postížení, vyloučení, znevýhodnění, primární škola, základní vzdělávání, žák, speciální vzdělávací potřeby, kurikulum, kompetence, mateřský jazyk, matematika, přírodovědné vzdělávání.*

Autoři monografie:

© Mgr. **Tat'ána Göbelová**, Ph.D., *Ostravská univerzita v Ostravě*

© doc. PhDr. **Eva Höflerová**, Ph.D., *Ostravská univerzita v Ostravě*

© RNDr. **Radek Krpec**, Ph.D., *Ostravská univerzita v Ostravě*

© doc. PaedDr. **Ivana Rochovská**, PhD., *Katolícka univerzita v Ružomberku*

© doc. Mgr. **Eva Zezulková**, Ph.D., *Ostravská univerzita v Ostravě*

© doc. Mgr. **Margita Schmidtová**, PhD., *Univerzita Komenského v Bratislave*

© PhDr. et PhDr. **Martin Kaleja**, Ph.D., *Ostravská univerzita v Ostravě*

© doc. PaedDr. **Terézia Harčaríková**, PhD., *Univerzita Komenského v Bratislave*

© doc. PaedDr. **Jana Lopúchová**, PhD., *Univerzita Komenského v Bratislave*

© prof. PaedDr. **Alica Vančová**, CSc., *Univerzita Komenského v Bratislave*

© ® *Veškerá práva vyhrazena. Tato kniha, ani její části se nemohou reprodukovat bez souhlasu autorů.*

ISBN 978-80-7464-674-4

Recenzenti:

prof. Dr. Hristo Kyuchukov, DrSc.

Free University in Berlin, Germany

doc. PhDr. Jaroslav Kysučan, CSc.

Ostravská univerzita v Ostravě, Pedagogická fakulta

Prezentovaná výzkumná zjištění v knize jsou dílčími výstupy níže uvedených výzkumných záměrů:

- **ESF OP VK CZ.1.07/2.2.00/29.0006 Podpora terciárního vzdělávání studentů se specifickými vzdělávacími potřebami na Ostravské univerzitě v Ostravě** (PhDr. et PhDr. Martin Kaleja, Ph.D., doc. Mgr. Eva Zezulková, Ph.D., prof. PaedDr. Alica Vančová, CSc., doc. PaedDr. Terézia Harčaríková, Ph.D., doc. PaedDr. Jana Lopúchová, Ph.D., doc. Mgr. Margita Schmidtová, Ph.D., RNDr. Radek Krpec, Ph.D., Mgr. Taťána Göbelová, Ph.D.)
- **VEGA: 1/0789/14 Determinanty a odchýlky vývinu detí školského veku so zdravotným postihnutím v oblasti somatopatologickej, psychoedukačnej, komunikačnej a sociálnej** (doc. PaedDr. Terézia Harčaríková, Ph.D.)
- **KEGA 033UK-4/2014 Podpora inovácií a vytvárania inkluzívneho prostredia vo vysokoškolskom vzdelávaní študentov so zdravotným znevýhodnením - princípy, ciele, metódy, nástroje, podmienky** (doc. PaedDr. Jana Lopúchová, Ph.D.)
- **KEGA č. 118UK-4/2011 Pedagogika postihnutých a znevýhodnených raného a predškolského veku - nový systémový prvok špeciálnej pedagogiky v rovine teoreticko-koncepčnej a v rovine aplikačnej (nové študijné programy pregraduálneho a celoživotného vzdelávania)** (prof. PaedDr. Alica Vančová, CSc.)
- **SGS9/PdF/2014 Monitoring reflektované absence odborných a didaktických témát v prípravě učitelů 1. stupně v oblasti matematiky** (RNDr. Radek Krpec, Ph.D.)

Obsah

ÚVOD.....	2587
1 PRIMÁRNÍ VZDĚLÁVÁNÍ – VÝVOJOVÉ ASPEKTY MLADŠÍHO ŠKOLNÍHO VĚKU.....	8
1.1 Specifika primárního vzdělávání (ISCED1) v současné škole	8
1.2 Vývojové charakteristiky období mladšího školního věku	11
1.3 Kritéria efektivního a inkluzivního vzdělávání – společné klíčové faktory	19
1.4 Kvalita školního života jako jeden z ukazatelů školní účinnosti	24
Literatura	28
2 K UPLATNĚNÍ KONSTRUKTIVISTICKÉHO POJETÍ VÝUKY MATEŘSKÉHO JAZYKA V PRIMÁRNÍ ŠKOLE.....	31
2.1 Východiska úvah o modifikaci současných edukačních postupů	31
2.2 Konstruktivistický přístup k učivu českého jazyka na 1. stupni	31
2.3 K některým podmínkám uplatnění konstruktivistického přístupu ve výuce českého jazyka v primární škole	38
Literatura	39
3 TEORIE VYUČOVÁNÍ MATEMATICE ORIENTOVANÉ NA BUDOVÁNÍ SCHÉMÁT A JEJÍ MOŽNOSTI V INKLUZIVNÍM VZDĚLÁVÁNÍ.....	40
3.1 Základní principy metody	40
3.2 Využití principů v praxi	42
3.3 Sémantické prostředí Krokování	42
3.4 Sémantické prostředí Autobus	44
3.5 Sémantické prostředí Děda Lesoň.....	46
3.6 Strukturální prostředí Násobilkové čtverce.....	48
3.7 Strukturální prostředí Součtové trojúhelníky	50
3.8 Gradované úlohy	52
Literatura	54
4 TEORIA VÝUČBY PŘÍRODOVĚDNÉHO ZÁKLADU V PRIMÁRNEJ ŠKOLE	55
4.1 Ciele prírodovedného vzdelávania na 1. stupni základných škôl	56
4.2 Obsah prírodovedného vzdelávania na 1. stupni základných škôl.....	57
4.3 Nemateriálne didaktické prostriedky prírodovedného vzdelávania	60
4.4 Materiálne didaktické prostriedky prírodovedného vzdelávania	70
Literatúra	74
5 ŽÁK MLADŠÍHO ŠKOLNÍHO VĚKU S NARUŠENOU KOMUNIKAČNÍ SCHOPNOSTÍ	77
5.1 Pedagogická komunikace	77
5.2 Vztah mluvené a psané podoby jazyka	78

5.3	Ciele rozvoje komunikační kompetence v primárním vzdělávání	79
5.4	Úloha fonematické diferenciace v osvojování komunikační kompetence.....	81
5.5	Rizikový žák v primárním vzdělávání	85
5.6	Integrace žáka s narušenou komunikační schopností v základní škole.....	90
5.7	Logopedická péče ve školství.....	94
5.8	Personální zabezpečení logopedické intervence ve školství.....	95
	Literatura	97
6	ŽIAK MLADŠIEHO ŠKOLSKÉHO VEKU SO SLUCHOVÝM POSTIHNUTÍM	100
6.1	Analýza aktuálneho stavu vzdelávania sluchovo postihnutých.....	100
6.2	Možnosti vzdelávania žiakov so sluchovým postihnutím.....	101
6.3	Vzdelávací program žiakov so sluchovým postihnutím na Slovensku.....	103
6.4	Osobitosti edukácie žiakov so sluchovým postihnutím na primárnom stupni vzdelávania .	106
6.5	Inkluzívne vzdelávanie žiakov so sluchovým postihnutím.....	110
6.6	Zmeny v pedagogickom prístupe smerujúce k inklúzii všetkých žiakov	112
6.7	Špecifiká spoločného vzdelávania žiakov s a bez sluchového postihnutia.....	113
6.8	Bariéry a riziká zavádzania inkluzívneho vzdelávania.....	117
	Literatura	121
7	ŽÁK MLADŠIEHO ŠKOLNÍHO VĚKU SE SOCIÁLNÍM VYLOUČENÍM A NEVHODNÉ CHOVÁNÍ	125
7.1	Sociální vyloučení z pohledu edukace	125
7.2	Kvalitativní sonda na příkladu „case study“	127
7.3	Problémové chování žáka versus sociální vyloučení	129
7.4	Porucha chování žáka versus sociální vyloučení	133
	Literatura	136
8	ŽIAK MLADŠIEHO ŠKOLSKÉHO VEKU S TELESNÝM POSTIHNUTÍM, ZNEVÝHODNENÍM A ONEMOCNENÍM.....	139
8.1	Kategorizácia a charakteristika najčastejšie sa vyskytujúcich telesných postihnutí	139
8.2	Klasifikácia chorôb a ich prejavy u chorých a chronicky chorých jednotlivcov	150
8.3	Edukácia žiakov s telesným postihnutím na primárnom stupni vzdelávania na jednotlivých typoch škôl.....	151
8.4	Edukácia v základnej škole pre žiakov s telesným postihnutím	153
8.5	Edukácia žiakov s chorobou a zdravotným oslabením na primárnom stupni vzdelávania v základnej škole pri zdravotníckom zariadení.....	157
8.6	Chronicky choré a zdravotne oslabený žiak v integrovaných podmienkach základnej školy	160

8.7 Špecifiká edukácie žiakov s telesným postihnutím, chorobou a zdravotným oslabením na primárnom stupni vzdelávania	163
8.8 Cieľ a obsah vyučovania v základnej škole pre žiakov s telesným postihnutím a v základnej škole pri zdravotníckom zariadení.....	166
8.9 Pripravenosť škôl na integráciu/inklúziu žiaka s telesným postihnutím, chorobou a zdravotným oslabením z pohľadu školy a učiteľov.....	168
Literatura	177
9 ŽIAK MLADŠIEHO ŠKOLSKÉHO VEKU SO ZRAKOVÝM POSTIHNUTÍM.....	180
9.1 Inkluzívne vzdelávanie.....	180
9.2 Charakteristika dieťaťa mladšieho školského veku so zrakovým postihnutím	181
9.3 Dôsledky zrakovej poruchy na edukačný proces žiakov mladšieho školského veku v primárnom vzdelávaní	182
9.4 Edukácia žiaka mladšieho školského veku so zrakovým postihnutím v prostredí základnej školy.....	185
9.5 Kurikulárne aspekty edukácie žiaka mladšieho školského veku so zrakovým postihnutím..	187
9.6 Všeobecné edukačné stratégie	193
9.7 Pedagogická pomoc žiakom so zrakovým postihnutím v integrovanom/inkluzívnom prostredí... ..	197
9.8 Individuálne edukačné programy pre jednotlivcov so zrakovým postihnutím	198
9.9 Saturácia špeciálnych edukačných potrieb u žiakov so zrakovým postihnutím v inkluzívnych podmienkach	199
Literatúra	207
10 ŽIAK MLADŠIEHO ŠKOLSKÉHO VEKU S MENTÁLNYM POSTIHNUTÍM.....	213
10.1 Kategorizácia a charakteristika mentálneho postihnutia.....	214
10.2 Osobitosti žiaka mladšieho školského veku s mentálnym postihnutím.....	224
10.3 Edukácia a inkluzívna edukácia mentálne postihnutých žiakov mladšieho školského veku	228
10.4 Podmienky integrovaného vzdelávania	230
10.5 Individuálny výchovno-vzdelávací program v inkluzívnom vzdelávaní mentálne postihnutých... ..	236
10.6 Názory pedagógov základných škôl na integrované / inkluzívne primárne vzdelávanie mentálne postihnutých detí	239
Literatúra	256
ZÁVĚR.....	258
SUMMARY	259
SEZNAMY	260